

Danimarka'da Yaşlı, Türk ve Göçmen Olmak

Being Older, Turkish and a Migrant in Denmark

Hande KIRIŞIK SÜRER ¹, Nilüfer KORKMAZ YAYLAGÜL ²

ÖZ

Nüfusun yaşlanması, küresel bir olgu olup sağlık, bakım politikaları ve sosyal politikalar üzerinde baskıya neden olmaktadır. Diğer taraftan, nüfusun yaşlanması ve göç kesimselliği politikalar üzerindeki baskıyı daha da artırmaktadır. Dünyada 250 milyon uluslararası göçmen olduğu tahmin edilmekte ve hükümetlerin, bu göçmenlerin sorunlarının çözümüne yönelik adımlar atması beklenmektedir. Bu noktada hükümetlerin, göçmen sağlığı ile ilgili çalışmalara öncelik verdiği söylenebilir. Bunun gerekçesi göçmenlerin yaşlılık dönemleriyle yakından ilişkilidir. Çünkü yaşlı göçmenler daha yüksek engellilik oranı, dil bariyeri, düşük düzeydeki sağlık okuryazarlığı ve çeşitli kültürel nedenlerden dolayı daha savunmasız bir grubu temsil etmektedir. Göçmen yaşlıların sağlık dışında bakım, yoksulluk, aidiyet ve yalnızlık gibi konularda da dezavantajları bulunmaktadır. Yaşlı ve yaşlanan göçmenlerin dezavantajlı gruplar içerisinde yer aldığı bilinse de konunun gerontoloji alanında yeterince çalışılmadığı söylenebilir. Bu nedenle ulusötesi yaşlanma ve yaşlı göçmenlerin sorunları ele alınmalı ve sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirilmelidir. Bu çalışmanın amacı, nüfusun yaşlanması ve göç olgusu kesimselliği çerçevesinde Danimarka'daki Türk göçmenlerin sorunlarını yaşlılık ve yaşlanma perspektifinden değerlendirmektir. Bu bağlamda öncelikle Danimarka'ya Türk göçü hakkında bilgi verilmiştir. Ardından Danimarka'daki yaşlı Türk nüfusun yapısı ve özellikleri ele alınmıştır. Daha sonra Danimarka'da yaşlı Türk nüfusun sorunlarına yer verilmiştir. Son olarak Danimarka'daki yaşlı Türklerin sorunlarına yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Yaşlı, Göçmen, Gerontoloji, Politika

ABSTRACT

The ageing of the population is a global phenomenon that is putting pressure on health, care and social policies. On the other hand, the intersection of ageing and migration increases the pressure on policy. There are an estimated 250 million international migrants in the world, and governments are expected to take steps to address their problems. At this point, it can be said that governments are prioritising research on migrant health. The reason for this is closely linked to the age of migrants. This is because older migrants are a more vulnerable group due to higher rates of disability, language barriers, low levels of health literacy and various cultural reasons. In addition to health, migrant elders also experience disadvantages in terms of care, poverty, belonging and loneliness. Although it is known that older and ageing migrants belong to disadvantaged groups, it can be said that the subject has not been sufficiently studied in the field of gerontology. For this reason, the problems of transnational ageing and elderly migrants should be addressed and proposals for solving the problems should be developed. The aim of this study is to assess the problems of Turkish immigrants in Denmark from the perspective of old age and ageing within the intersectionality of population ageing and migration. In this context, information on Turkish migration to Denmark is given first. Then the structure and characteristics of the elderly Turkish population in Denmark are presented. Then the problems of the elderly Turkish population in Denmark are discussed. Finally, solutions to the problems of older Turks in Denmark are presented.

Keywords: Older adults, Migration, Gerontology, Politics

¹ Öğr. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Haymana MYO/Yaşlı Bakımı Programı, Ankara, Türkiye, handekirisik@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-2395-7855 (Sorumlu Yazar)

² Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi/ Gerontoloji Bölümü, Antalya, Türkiye, e-posta, ORCID: 0000-0001-9918-7968

Giriş

Genel bir tanımla göç, bir yerden başka bir yere ikamet değiştirme anlamına gelmektedir (Warnes, 2010, s. 389). Göçün tanımı ile ilgili genellemeler yapılırsa da göçün türleri ve nedenleri oldukça çeşitlidir. Göç motivasyonları, zamana, koşullara ve toplumsal olaylara bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Örneğin, başlangıçta göçlerin en büyük nedeni doğa olayları iken günümüzde beşeri nedenler ön plana çıkmıştır. Kapitalizm öncesinde savaş, sürgün ve bulaşıcı hastalıklar gibi nedenlerden dolayı göçler yaşanırken kapitalizm sonrası küreselleşmeye bağlı toplumsal ve ekonomik nedenler göçün yapısını ve özelliklerini değiştirmiştir (Korkmaz Yaylagül, 2019, s. 217).

Nüfusun yaşlanması küresel bir olgudur. Dünya’da 65 yaş ve üzeri nüfus artmaktadır. Nüfus tahminlerine göre dünya nüfusunun %9,8’ini yaşlı nüfus oluşturmaktadır (TÜİK, 2022). Nüfusun yaşlanması, sağlık ve bakım politikaları ile sosyal politikalar üzerinde baskıya neden olmaktadır (Palaz, 2021, s. 797). Diğer taraftan, nüfusun yaşlanması ve göç kesişimselliği politikalar üzerindeki baskıyı daha da artırmaktadır. Dünyada 250 milyon uluslararası göçmen olduğu tahmin edilmekte ve hükümetlerin, bu göçmenlerin sorunlarının çözümüne yönelik adımlar atması beklenmektedir (Blaakilde ve diğerleri, 2020, s. 56-57). Bu noktada hükümetlerin, göçmen sağlığı ile ilgili çalışmalara öncelik verdiği söylenebilir. Bunun gerekçesi göçmenlerin yaşlılık dönemleriyle yakından ilişkilidir. Çünkü yaşlı göçmenler daha yüksek engellilik oranı, -sağlık arayışı davranışlarını etkileyebilecek- dil bariyeri, düşük düzeydeki sağlık okuryazarlığı ve çeşitli kültürel nedenlerden dolayı daha savunmasız bir grubu temsil etmektedir (Kristiansen ve diğerleri, 2016, s. 5). Göçmen yaşlıların sağlık dışında bakım, yoksulluk, aidiyet ve yalnızlık gibi konularda da dezavantajları bulunmaktadır (Korkmaz Yaylagül, 2019, s. 221). Dahası bu dezavantajlar kümülatiftir ve eşitsizliğe yol açmaktadır. Yaşlı ve yaşlanan göçmenlerin dezavantajlı gruplar içerisinde yer aldığı bilinse de konunun gerontoloji alanında yeterince çalışılmadığı söylenebilir. Bu nedenle ulusötesi yaşlanma ve yaşlı göçmenlerin sorunları ele alınmalı ve sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirilmelidir.

Danimarka, Avrupa’da toplam nüfusu en az olan ülkelerden biri olması ve refah devleti uygulamaları nedeniyle diğer ülkelerden farklı sosyal, kültürel ve politik özelliklere sahip bir ülke konumundadır (Yazgan, 2010, s. 3). Bunun yanında Danimarka’da, toplam nüfus içerisinde en büyük göçmen grubunu Türk göçmenler oluşturmaktadır (Statistics Denmark, 2024). Bu çalışmanın amacı, nüfusun yaşlanması ve göç olgusu kesişimselliği çerçevesinde Danimarka’daki Türk göçmenlerin sorunlarını yaşlılık ve yaşlanma perspektifinden değerlendirmektir. Bu kapsamda çalışmada, incelenen konuyla ilgili temel araştırmalar üzerinden konuyu analiz eden geleneksel literatür incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Geleneksel literatür incelemesinde, belirli bir konu hakkında yayınlanan çalışmalar incelenerek bu çalışmaların bulgu ve sonuçları sentezlenmekte ve belirli bir yöntem izlenmeksizin farklı kaynaklardan elde edilen bilgiler derlenmektedir (Karaçam, 2013, s. 27). Bu doğrultuda bu çalışmada yanıt aranan sorular şunlardır: (1) Danimarka’da yaşlı, Türk göçmen nüfusun özellikleri nasıldır? (2) Danimarka’da yaşlı, Türk göçmen nüfusun sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?

1. Danimarka'ya Türk Göçü

II. Dünya Savaşı'nın verdiği hasar Avrupa nüfusunu olumsuz etkilemiştir. Buna bağlı olarak Avrupa'da nüfus artış hızı azalmış ve nüfus yaşlanmaya başlamıştır. Savaşın ardından üretim, gelişme ve büyüme odaklı politikalar oluşturulsa da işgücü ihtiyacını karşılayacak nüfusun yetersiz oluşu Avrupa'nın göçmen nüfusa ihtiyaç duymasının temelini oluşturmuştur. Artan işgücü ihtiyacı, Güney Avrupa ülkeleri ve Türkiye gibi az gelişmiş ülkelere Batı Avrupa ülkelerine doğru göçe neden olmuştur. Türkiye açısından Avrupa'ya göç vermek, ülke ekonomisine sağlanacak katkı ve göçmenlerin bilgi/tecrübesinden faydalanmak gibi olumlu anlamlara sahiptir (Karakaya, 2020, s. 120-121). Aynı zamanda göç veren ülkeler açısından bu durum işsizlik oranını azaltmanın bir yolu olarak değerlendirilmiştir (Korkmaz Yaylagül ve Yazıcı, 2018, s. 35).

Ülkeler arasında işçi göçüne ilişkin anlaşmaların imzalanmasının ardından Türkiye, Avrupa'nın çeşitli ülkelerine göç vermiştir. Türkiye'den Avrupa'ya düzenli işçi göçü ilk kez 1961 yılında, yapılan işgücü anlaşması ile Almanya'ya yapılmıştır. İlerleyen yıllarda Avusturya, Belçika, Hollanda, Fransa, İsviçre ve İngiltere gibi ülkelerle de benzer anlaşmalar imzalanmıştır. Danimarka'ya yapılan ilk göç 1967 yılında gerçekleşmiştir (Perşembe, 2017, s. 121). Danimarka'nın işçi göçü motivasyonu diğer Avrupa ülkelerine benzerdir (Özcan, 2012, s. 3-4). Yani Danimarka, yerli nüfusun yapmaya gönüllü olmadığı işleri, vasıfsız işçilere yaptırmayı hedeflemiştir. 1970 yılında ise Danimarka ile Türkiye arasında sosyal güvenlik anlaşması imzalanmıştır (Özcan, 2012, s. 23).

Avrupa'ya ilk göçmen dalgasında Türkiye'den göç edenlerin yaşları 20 ile 40 arasında değişkenlik göstermiştir. İlk göçmenler, düşük eğitim düzeyine ve temel istihdam becerilerine sahiptir ve yalnızca %17.2'si kırsaldan gelenlerden oluşmaktadır (Kaya, 2008, s. 155). Avrupa'ya göç edenler genellikle Türkiye'nin orta kesiminden (Batı Anadolu) ve Karadeniz'deki küçük köylerden gitmişlerdir. Danimarka'daki ilk dalga Türk göçmenlerin profili, diğer Avrupa ülkelerine benzer şekilde olup daha çok kırsal kökenli ve vasıfsız işgücünden oluşmaktadır (Perşembe, 2017, s. 121; Caner ve Pedersen, 2019, s. 266).

Zamanla, göçmenlerin akrabaları ve köylüleri de Avrupa'ya göç etmişler ve böylece Avrupa'da yaşayan göçmen nüfusu resmi olarak öngörülen nüfusu aşmıştır (Crul ve Vermeulen, 2003, s. 970). 1973'te yaşanan petrol krizi sonrasında meydana gelen ekonomik durgunluk, işgücü talebini de azaltmış ve 1974 yılında göç resmi olarak durdurulmuştur. Mevcut ekonomik tablo nedeniyle işsiz kalan göçmenlerin çoğu ülkelere geri dönmüştür. Buna karşılık Avrupa'da kalan erkek işçiler, Türkiye'deki eş ve çocuklarını zamanla yanlarına almışlardır. Aile birleşimine bağlı olarak Avrupa'daki Türk göçmen nüfusu zaman içerisinde tekrar artma eğilimi göstermiştir (Yazgan, 2010, s. 3).

2. Danimarka Hakkında Bilgiler ve Türk Göçmen Nüfusun Özellikleri

Danimarka evrensel refah devletinin bir örneğidir. Bu bağlamda Danimarka'da ikamet eden herkes aynı hak ve yükümlülükler sahiptir. Fakat uygunluk kuralları (eligibility rules) yerliler ve göçmenler

arasında bazı farklılıklara neden olmaktadır. Örneğin işsizlik sigortası yardımıyla faydalanabilmek için yeterli çalışma geçmişine sahip olmak ve ilgili fona üye olmak gerekmektedir. İşsizlik sigortasından faydalanan herkes sabit bir yardım almaktadır. Buna karşılık yaşlılık ve engellilik aylığı evrenseldir ancak yardım miktarı ikamet edilen yıl sayısına göre değişiklik göstermektedir (Caner ve Pedersen, 2019, s. 267).

Danimarka'da devlet emekliliğine tam hak kazanmak, 15-64 yaşları arasında ülkede en az 40 yıl ikamet şartına bağlıdır. Devlet emeklilik maaşının bir kısmına hak kazanmak için ise ülkede en az üç yıl geçirmiş olma şartı bulunmaktadır. Ancak devlet emekliliği dışında farklı emekli programları da bulunmaktadır. Bunlar, erken emeklilik programı (PEW) ve engellilik sigortasıdır. PEW, 60-64 yaş arası bireyler içindir ve uzun yıllar işsizlik sigortasına sahip olma kriteri bulunmaktadır. Engellilik sigortası ise 18-64 yaş arası engelli bireyler içindir. PEW'e hak kazanmak için bireylerin yeterince uzun bir işgücü piyasası deneyimine sahip olmaması ve ikamet süresi kriterleri sağlanmalıdır (Jakobsen ve Pedersen, 2016, s. 3).

Danimarka'daki Batılı olmayan göçmenler (Türk göçmenler dâhil) arasında işsizlik yaygındır ve çoğunlukla sosyal yardım almaktadırlar. Çalışanların özellikleri ele alındığında etnik Danimarkalılara kıyasla daha düşük gelire ve eğitime sahip oldukları görülmektedir (Nielsen ve diğerleri, 2012, s. 2). Göçmenler arasında işgücü piyasasına katılımın düşük olması göçmenler arasında yoksulluğu artırmaktadır. Sosyal yardımlar ikamete bağlıdır ve herkes içindir. Buna karşılık son yıllarda iş bulma konusunda güçlü teşvikler bulunmaktadır ve sosyal yardımı azaltmaya yönelik politika değişiklikleri yapılmıştır (Caner ve Pedersen, 2019, s. 267).

Evrensel refah devleti kapsamında Danimarka sağlık sistemi, oturma izni olan herkes için genel vergilerle finanse edilmektedir. Dış hekimliği, fizyoterapi ve katkı payı gerektiren ilaçlar dışında sağlık hizmetleri ücretsizdir (Nielsen ve diğerleri, 2012, s. 2; Korkmaz Yaylagül ve Yazıcı, 2018, s. 37). Danimarka'da sağlık hizmetleri büyük ölçüde eyalet ve belediye tarafından finanse edilmektedir (Blaakilde ve diğerleri, 2020, s. 59).

Türk göçmenlerin etnik Danimarkalılara kıyasla sağlık hizmetlerini daha fazla kullanmaktadır ve ilaç kullanımı da daha yaygındır (Nielsen ve diğerleri, 2012, s. 6). Bunun nedeninin, Türk göçmenlerin Türkiye ve Danimarka arasında gidip gelme şeklindeki ulusötesi uygulamalar olduğu düşünülmektedir (Blaakilde ve diğerleri, 2020, s. 59).

Yerleşim yerleri açısından ele alındığında Danimarka'daki Türklerin yaklaşık yarısının Kopenhag'da yaşadığı söylenebilir. Yine Danimarka'daki Türk vatandaşlarının büyük kısmını Güneydoğu Anadolu Bölgesi kökenliler oluşturmaktadır (Manco, 2007, s. 2).

3. Danimarka'daki Yaşlı Türk Nüfus Hakkında Bilgiler

2024 itibarıyla Danimarka nüfusunun %15,9'u göçmenlerden oluşmaktadır. Son istatistiklere göre Danimarka'da, Türk göçmenler ve onların soyundan gelenler toplam nüfusun %1,1'ini oluşturmaktadır.

Danimarka’da 67.133 Türk göçmen yaşamaktadır ve toplam nüfus içerisinde en büyük göçmen grubu konumundadır (Statistics Denmark, Q3 2024). Türkiye’den gelen göçmen nüfusu Polonya, Ukrayna, Romanya, ve Suriye’den gelen göçmen nüfus takip etmektedir. Türk göçmenlerin 8.364’ü 60 yaş ve üzerindedir (Statistics Denmark, Q3 2024). Bu durumda Danimarka’daki Türk göçmenlerin %12,4’ü yaşlılardan oluşmaktadır. Tablo-1’de yaş aralıklarına göre Danimarka’da yaşayan yaşlı Türk nüfusa ait veriler gösterilmektedir (Statistics Denmark, Q3 2024).

Tablo-1

Yaş Aralıklarına Göre Danimarka’da Yaşayan Yaşlı Türk Nüfus

Yaş aralığı	Kişi sayısı
60-64	3419
65-69	2006
70-74	1288
75-79	926
80-84	498
85-89	162
90-94	59
95-99	6
100 ve üzeri	0
Toplam	8364

Kaynak: Statistic Denmark Q3 2024. *Population at the first day of the quarter by country of origin, time and age*

Yaşlılıkla birlikte göçmen olmanın dezavantajları artmaktadır. Göçmen olmaktan kaynaklanan dezavantajlara yaşlılığa bağlı dezavantajlar eklendiğinde bu durum yaşlılar açısından çifte dezavantaja neden olmaktadır (Korkmaz Yaylagül ve Yazıcı, 2018, s. 36). Dolayısıyla yaşlı göçmenler diğer yaş gruplarına kıyasla daha fazla risk altındadır ve bu durum sosyal eşitsizliğe yol açmaktadır. Bu nedenle yaşlı göçmenlerin sorunları ve bu sorunların çözümlerinin önemsenmesi gerekmektedir. Bir sonraki bölümde Danimarka’daki yaşlı Türk göçmenlerin sorunları üzerinde durulacaktır.

4. Danimarka’da Yaşlı Türk Nüfusun Sorunları

Gerontoloji alanında, yaşlı göçmenlerin kırılganlıkları, dezavantajları ve sosyokültürel özellikleri ilgi çeken konulardandır (Phillipson ve Ahmed, 2006, s. 157). Yaşlı göçmenler homojen bir grup değildir ancak yine de yaşlı göçmenlerin karşılaştıkları bazı ortak sorunlar ve riskler bulunmaktadır. Ev sahibi

ülkenin vatandaşlarına kıyasla yaşlı göçmenlerin daha düşük sosyoekonomik duruma, daha kötü sağlık sonuçlarına, daha fazla sosyal izolasyon ve dışlanmaya maruz kaldıkları bilinmektedir (Korkmaz Yaylagül, 2019, s. 218). Mevcut sağlık durumları nedeniyle yaşlı göçmenler sağlık hizmetlerinden daha fazla yararlanmaktadır (Blaakilde ve diğerleri, 2020, s.58). Göçmen yaşlılarda sık görülen sorunlardan bir diğeri de dil yeterliliğinin düşük olması ve çeviri konusunda çocuklara ya da yakınlarına bağımlı olmalarıdır (Martin, 2009, s. 59). Bu durum kültürel uyum açısından da göçmen yaşlılar için dezavantaj yaratmaktadır.

Yaşlı göçmenlerin dezavantajları çok boyutludur ve geçmiş yaşam koşulları ve deneyimleri bu dezavantajları önemli ölçüde belirlemektedir. Yaşam boyunca düşük gelirli işlerde çalışma, sağlıksız çalışma koşulları, kültürel uyum sorunları, farklı bir ülkede yaşamının yarattığı stres ve başa çıkma becerilerinde yetersizlik gibi faktörler göçmenlerin yaşlanma süreçlerine etki etmektedir. (van der Grefit ve Droogleever Fortuijn, 2017, s. 428). Dolayısıyla göçmenlerin yaşlanma sürecindeki avantajları veya dezavantajları yaşlılık dönemindeki yaşam durumlarını da belirlemektedir. Türkiye’den Danimarka’ya yerlilerin yapmaya gönüllü olmadıkları işleri yapmak üzere giden Türk göçmenlerin, düşük gelirli ve vasıfsız işçi statüsündeki işlerde çalışmaları yaşlılık döneminde Danimarkalı yerlilere kıyasla daha kötü sağlık sonuçlarına ve koşullara sahip olmalarının önemli bir nedeni olarak değerlendirilebilir.

Danimarka evrensel refah rejimi nedeniyle Batı Avrupa ülkelerine kıyasla göçmenler için daha fazla olanağa sahip olsa da Danimarka’daki yaşlı Türk nüfusun sorunları, diğer Avrupa ülkelerindeki yaşlı göçmenlerin sorunları ile benzeşmektedir. Danimarkalılar ve Batılı göçmenlerle kıyaslandığında, Batılı olmayan göçmenlerin gelir durumu, iş piyasasına katılım ve sağlık durumu açısından dezavantajlı oldukları bilinmektedir (Jervelund ve diğerleri, 2017, s. 448). Yetişkin Türk göçmelerin, Danimarkalılara göre daha fazla sağlık sorunu ve hastalık riskleri bulunmakla beraber bu risk yaş ilerledikçe artma eğilimindedir (Nielsen ve diğerleri, 2012, s. 4). Danimarka’daki yaşlı Türk göçmenler -özellikle kadınlar- arasında artrit, diyabet gibi kronik hastalıkların ve psikolojik sorunların yaygın görüldüğü bildirilmektedir (Blaakilde ve diğerleri, 2020, s. 58). Ayrıca bir çalışmanın sonuçları, etnik Danimarkalılara göre yetişkin Türk göçmenlerin sağlık sorunlarının daha fazla olduğunu, daha çok hastalık riskleri bulunduğunu ve Türk göçmenlerin sağlık durumlarının yaş aldıkça daha fazla kötüleştiğini göstermektedir (Nielsen ve diğerleri, 2012, s. 4). Danimarka’da farklı göçmen gruplarının (Türkler de dâhil) sosyal yaşamını ele alan bir çalışmanın sonuçları, yaşlı göçmenler arasında yalnızlık ve sosyal izolasyonun yaygın görüldüğünü ve yaşlı göçmenlerin yaşam doyumlarının düşük olduğunu göstermektedir. Yine aynı çalışmanın bulguları yaşlı göçmenlerin, kendi ülkelerine duydukları özlemi daha fazla dile getirdiklerini göstermektedir (Swane ve Tireli, 2011, s. 34-39). Cinsiyet açısından bakıldığında Danimarka’daki Türk göçmen kadınların fiziksel ve zihinsel sağlık durumlarının hem erkeklere hem de diğer etnik gruplara kıyasla daha kötü durumda olduğu görülmektedir (Blaakilde ve diğerleri, 2020, s. 59). Yaşlı kadınların yaşam seyri yörüngeleriyle bağlantılı olarak yaşlı erkeklerden daha fazla dezavantajları bulunduğu söylenebilir. Nitekim kadınlar Danimarka’ya, aile birleşimi yoluyla

göç etmişler ve çoğunlukla çocuk yetiştirme ve ev içi işler gibi sorumluluklarla ilgilenmişlerdir. Bu nedenle göçmen kadınlar daha sınırlı eğitim almışlardır, dil öğrenme düzeyleri ve ehliyet alma olasılıkları da daha düşüktür. Bundan dolayı kadınların bağımlılık ve sosyal dışlanma riskleri daha yüksektir (van der Grefte ve Droogleever Fortuijn, 2017, s. 428). Bu durum, Danimarka'daki yaşlı Türk göçmen kadınların erkeklere kıyasla daha kötü fiziksel ve zihinsel sağlık sonuçlarına sahip olmasının önemli bir nedeni olarak değerlendirilebilir. Yine de Almanya ve Danimarka'daki göçmenlerin yoksullukları ile ilgili karşılaştırmalı bir araştırmanın sonuçları kadınlar için yerli-göçmen iş piyasasına katılım oranlarındaki farkın Almanya'ya kıyasla Danimarka'da daha düşük olduğuna işaret etmektedir (Caner ve Pedersen, 2019, s. 278). Bu noktada, Danimarka'daki göçmen kadınların, Batı Avrupa ülkelerindeki göçmen kadınlardan daha iyi imkânlarla sahip olabileceği çıkarımı yapılabilir.

Danimarka, en düşük yoksulluk oranına sahip ülkelerden biri olmasına rağmen ülkede, Avrupa Birliği (AB) dışındaki düşük ve orta gelirli ülkelerden gelen göçmenler arasında yoksulluğun yaygın olduğu görülmektedir (Caner ve Pedersen, 2019, s. 265). Yoksulluğu etkileyen en önemli faktörün, göçmenlerin işgücü piyasasına düşük düzeyde katılımı olduğu söylenebilir. Üstelik bu durum yaşlılık dönemindeki yoksulluğun da önemli bir belirleyicisidir. Çünkü yaşlılık döneminde düşük gelire sahip olmak bireylerin geçmiş yaşamındaki istihdamı ile yakından ilişkilidir. Konuyla ilgili bir çalışmanın sonuçları, Danimarka'ya düşük ve orta gelirli ülkelerden gelen göçmenlerin, işgücü piyasasındaki çok kısa çalışma süresi nedeniyle 60-74 yaşlarına geldiklerinde daha yüksek yoksulluk riskiyle karşı karşıya olduklarını göstermektedir (Jakobsen ve Pedersen, 2017, s. 2). Bu, 60 yaş ve üzerindeki için, yerli Danimarkalıları göre göçmenlerin daha büyük bir yoksulluk riski içinde olduğu anlamına gelmektedir. Danimarka'da AB üyesi ülkelere gelen göçmenler için yoksulluk riski daha düşüktür. Yerli ve göçmenler arasındaki yoksulluk farkının çok büyük olduğu söylenebilir (Caner ve Pedersen, 2019, s. 265). Düşük ve orta gelirli ülkelere Danimarka ve İsveç'e göç edenler arasında yaşlı göçmenlerin yoksulluklarını karşılaştıran bir araştırmanın sonuçları Danimarka'daki yaşlı Türk göçmenlerin (65-82 yaş) %72'sinin yoksul olduğunu ortaya koymuştur (Gustafsson ve diğerleri, 2022, s. 4663). Araştırmada bu göçmenlerin Danimarka'ya Türkiye'den 1970-1980'lerde geldiği belirtilmiştir. Ayrıca araştırmada, karşılaştırmalı analizlerin sonuçları, İsveç'e giden aynı kökene sahip göçmenlerin çok daha düşük yoksulluk oranlarına sahip olduğunu göstermektedir (Gustafsson ve diğerleri, 2022, s. 4663). Araştırmanın yazarları bu sonucu, göçmenlerin varış yıllarında İsveç'e kıyasla Danimarka'da işgücü piyasası koşullarının daha az elverişli olmasının bir sonucu olarak yorumlamaktadır. Nitekim Danimarka'ya gelen göçmenler 1990'ların ortalarına kadar süren yüksek işsizlik oranına sahip bir işgücü piyasası ile karşı karşıya kalmışlardır. Bu duruma 65 yaşından önce daha az ikamet yılı olmasının eklenmesi, kazanca bağlı elde edilen emeklilik maaşlarının düşük olmasına neden olmuştur. Buna karşılık İsveç'te 1990'ların başına kadar istihdam olanakları yüksektir ve bu nedenle de göçmenler emeklilik haklarını biriktirmek için daha iyi bir konuma sahiptirler (Gustafsson ve diğerleri, 2022, s. 4663). Bu bağlamda göçmenlerin işgücü piyasasından dışlanmalarının bu göçmenlerin yaşlılık

dönemlerinde sosyal dışlanmanın diğer boyutlarıyla (yaşam çevresi, siyasi ve sosyal katılım, temel sosyal haklara ve hizmetlere erişim, yetersiz kültürel entegrasyon gibi) karşı karşıya kalmalarına zemin hazırladığı söylenebilir. Ayrıca göçmen yoksulluğuna diğer eşitsizliklerin eklenmesinin, yaşlı göçmenlerin daha kötü koşullarda yaşamasına, sosyal yaşamdan dışlanmalarına ve ayrımcılığa yol açtığı yorumu yapılabilir.

Danimarka’da yaşlı Türk göçmenlerin çoğu geniş ailelerde yaşamaktadır (Jakobsen ve Pedersen, 2017, s. 8). Bu tablo, Türklerin güçlü aile bağları ve dayanışma biçimleri ile ilişkili olabilir. Yaşlı göçmenlerin yoksulluk, kötü sağlık sonuçları veya torunlara bakım verme gibi nedenlerden dolayı çocuklarının ya da akrabalarının yanında yaşaması muhtemeldir. Ayrıca, işgücü piyasasına sınırlı katılım, emekli gelirlerinin düşük olması ve yaşlı yoksulluğu nedeniyle yaşlı göçmenlerin ev sahibi olamamaları da yaşlılık döneminde çocuklarla ve torunlarla beraber yaşamamanın bir nedeni olabilir.

Danimarka’daki Türk göçmenlerin ulusötesi pratikleri olduğu görülmektedir (Yazgan, 2010, s. 232). Bu nedenle Türk göçmenlerin her iki toplumun da bir parçası oldukları söylenebilir. Yaşlı göçmenler açısından ulusötesi hareketlilik için bazı avantajlar bulunmaktadır. Örneğin, iletişim ve ulaşım ağlarının yaygınlaşması, emeklilik sonrası boş zaman, çocuklara karşı sorumluluğun azalması gibi nedenler yaşlı göçmenler arasında ulusötesi hareketliliği artırmaktadır. Yaşlı göçmenler, Türkiye’de daha fazla zaman geçirmekte ve daha düzenli ziyaretler yapmaktadırlar (Korkmaz Yaylagül ve Yazıcı, 2018, s. 36). Buna karşılık sağlık hizmeti kullanımına bakıldığında Danimarka’daki Türk göçmenlerin ev sahibi ülkenin sağlık hizmetlerinden yararlandıkları –hatta yerlilere göre daha fazla yararlandıkları– görülmektedir (Nielsen ve diğerleri, 2012, s. 9). Bu durum ulusötesi sağlık hizmetleri kullanımı açısından, ulusal sağlık sistemi planlaması, uygulaması ve bütçelerini doğrudan etkilemektedir (Korkmaz Yaylagül ve Yazıcı, 2018, s. 37). Bu nedenle Danimarka ve Türkiye arasında işbirliği ve ikili anlaşmalar yapılmasına ihtiyaç olduğuna dikkat çekmek gerekmektedir.

Danimarka’daki Türkiye kökenli göçmenlerin aidiyet ve kimliklerini ele alan bir çalışmanın sonuçları, Türk göçmenlerin kültürel, ekonomik, dinsel, dilsel, siyasal, vatandaşlık ve duygusal bağlar ile birbirlerine bağlı olduklarını göstermektedir. Bireylerin ve/veya grupların içinde buldukları mekânların bu bağları oluşturduğu, dönüştürdüğü ve bağların sosyalizasyon yoluyla diğer kuşaklara aktarıldığı belirtilmektedir (Yazgan, 2010, s. 242). Aynı çalışmada, Danimarka’nın medya ve politik söyleminin, Müslüman, iki dilli, yabancı, göçmen çocukları gibi çeşitli sınıflamalar yaparak ve istisna olayları bu sınıflamalar üzerinden genelleyerek Türk göçmenleri “uyumsuz” ya da “problem çıkaran” bir grup olarak tanımladığı bildirilmektedir (Yazgan, 2010, s. 242). Zamanla, ülke içerisinde bir alt kültür oluşturan göçmenler, sosyal dışlanmaya maruz kalabilir (Korkmaz Yaylagül, 2023, s. 88-91; Korkmaz Yaylagül, Barlın ve Kırışık, 2021, s. 207; Koçak ve Gündüz, 2016, s. 77). Sosyal dışlanma, yaşlı göçmenlerin sağlık sonuçlarının daha kötüleşmesi, depresyon ve yalnızlık riskinin artması gibi olumsuz sonuçlara neden olabilir. Yaşlı olmak göçmen olmakla birleştiğinde çifte tehlike (double jeopardy) yaratmakta ve bu nedenle yaşlı göçmenler sosyal dışlanmaya karşı daha savunmasız hâle

gelebilmektedirler (Xu ve diğeri, 2023, s. 12-13). Dolayısıyla diğeri yaş grubundaki göçmenlere kıyasla yaşlı göçmenlerin dışlanmaya maruz kalması daha olasıdır ve bu durumun yaşlı göçmenlerin kırılabilirliklerini artırması muhtemeldir.

Özetle, Danimarka'daki yaşlı göçmenler; yoksulluk, kötü sağlık sonuçları, sosyal izolasyon, dışlanma ve düşük yaşam doyumu riski ile karşı karşıyadır. Bu tablo, yaşlı göçmenlerin sağlık ve bakım hizmetleri ihtiyaçlarını artırmaktadır. Danimarka, diğeri Batı Avrupa ülkelerine kıyasla refah politikaları açısından avantajlı bir ülke gibi görünse de yerlilere ve/veya AB ülkesi göçmenlere kıyasla yaşlı Türk göçmenler açısından dezavantajlar diğeri ülkelerle benzerdir. Dahası, ilk dalga göçmenlerin düşük eğitim düzeyi ve vasıfsız işgücü özelliklerinin bu göçmenlerin yaşlılık dönemleri için kümülatif dezavantaja neden olduğu söylenebilir. Göçmenlerin yaşam seyri boyunca işgücü piyasasına aktif katılması ya da katılamaması, düzenli bir gelir güvencesine sahip olup olmaması yaşlılık dönemlerindeki yaşam durumlarını önemli ölçüde belirlemektedir. Dolayısıyla yaşlılık döneminde karşılaşılan sorunların önemli bir bölümü nasıl bir yaşam geçirildiğiyle ilişkilidir. Danimarka, sosyal yardımlar aracılığıyla göçmenlere çeşitli imkânlar sağlasa da etnik Danimarkalılara kıyasla özellikle yaşlı göçmenlerin oldukça kötü durumda oldukları söylenebilir. Son olarak toplumsal cinsiyet açısından, kadın, yaşlı, Türk ve göçmen olmanın çoklu tehlike (multiple jeopardy) anlamına geldiği ve bu nedenle yapılacak politikalara toplumsal cinsiyet perspektifinden yaklaşmanın önemini vurgulamak gerekmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Danimarka'da yaşlı Türk göçmen olmanın, uluslararası göç hareketleri ile benzeştiği ve ayrıştığı noktalar bulunmaktadır. Özellikle Danimarka'nın işgücü piyasasında 1990'lı yılların ortalarına kadar devam eden işsizlik sorunu 1970-1980'li yıllarda Türkiye'den Danimarka'ya göç edenleri olumsuz etkilemiştir. Bu dönemlerdeki işsizlik, gelir yetersizliğinin ötesinde Türk göçmenlerin emeklilik süreçlerine de etki ederek yerlilere kıyasla daha yoksul yaşlanmalarına neden olduğu görülmektedir. Ayrıca Türk göçmenlerin yaşadığı dil sorunları, kültürel uyum sorunları, yaşanan çevre/konuta erişim gibi sorunlar, daha kötü sağlık sonuçları, sosyal katılım, yalnızlık, aidiyet sorunları gibi diğeri sorunların da Türk işçi göçü alan diğeri Batı Avrupa ülkelerindeki göçmenlerin sorunları ile benzerlik göstermektedir (Erzan ve Kirişçi, 2013, s. 1-10; Hoogendijk ve diğeri, 2022, s. 391). Buna karşılık evrensel refah rejiminin iyi bir örneği olan Danimarka'da, çoğu sağlık ve bakım hizmetlerine ücretsiz erişim, sosyal hizmetlerin ve sosyal yardımların kapsamı ve çeşitliliği gibi olanakların bulunması Batı Avrupa ülkelerine göre Danimarka'daki göçmenler açısından avantajlı olunan noktalar olarak değerlendirilebilir. Öte yandan kadınların işgücü piyasasına katılımları konusundaki eşitsizliklerin Danimarka'da daha az olması Danimarka'yı Batı Avrupa ülkelerinden ayıran bir diğeri noktadır.

Göç, önüne geçilemeyecek kadar kapsamlı bir olgudur. Bu bağlamda hem göçmenlerin hem de yerel halkın memnun olacağı politikaların oluşturulması, ülkelerin refah düzeyinin artması için oldukça önemlidir. Danimarka'nın göçmen nüfusuna bakıldığında, Türkler ve onların soyundan gelenlerin en

büyük paya sahip olduğu bilgisi göz önüne alındığında göçmenlere ilişkin sorunlar ve çözümler konusunda Danimarka ve Türkiye arasında işbirliği yapılması gerektiği söylenebilir. Sonuç ve öneriler bölümünde ev sahibi ülke açısından neler yapılabileceği ve göçmen sorunlarına ilişkin Danimarka-Türkiye işbirliği ile ilgili önerilere yer verilmiştir.

- İlk olarak göçmenlerin entegrasyonuna yönelik çeşitli faaliyet ve eğitimler düzenlenmesi önerilebilir. Ancak entegrasyon programlarının başarıya ulaşması için hem göçmenlerin hem de yerel halkın karşılıklı sorumluluklar alması gerekmektedir. Nitekim uyum, iki tarafı da ilgilendiren bir olgudur. Bu nedenle entegrasyon programları göçmenleri ve yerel halkı içerecek şekilde yapılandırılmalıdır. Böylece daha eşitlikçi ve demokratik bir ortam oluşturulması da mümkün olacaktır.
- Göçmenler için sosyal dışlanma riski söz konusudur. Bu nedenle göçmenlerin ve yerel halkın birbirlerini karşılıklı kabul etmeleri hususunda sosyal içirme çalışmaları yapılmalıdır. Ayrıca, Türk göçmenlerin işgücü piyasasında yeteri kadar yer alamaması iş yaşamından dışlandıklarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda işgücü piyasasında fırsat eşitliği sağlanması gerekmektedir. Göçmenlerin işsizliğinin nedenleri ve gerekçeleri üzerine çalışmalar yapılması önerilebilir. Nitekim göçmenlerin sosyal dışlanmaya maruz kalmalarının önemli bir gerekçesi işsizlik, sosyal yardımlardan daha fazla yararlanmaları olabilir. Yerel halk, göçmenleri topluma bir yük olarak değerlendirdiğinde dışlanmanın boyutlarının artması muhtemeldir. Ayrıca işsizlik, göçmenler arasında suç oranını artıran bir neden olabilir. Bu nedenle göçmenlerin sosyal dışlanmalarının gerekçeleri iyi analiz edilmeli ve göçmenler sosyal içirme çalışmaları yapılarak topluma kazandırılmalıdır.
- Göçmenlerin dil eğitimi konusunda desteklenmesi önemlidir. Bu bağlamda iki ülke arasında dil eğitiminin sağlanmasına yönelik girişimler yapılması önerilebilir.
- Göçmenlerin sosyal katılımını artırmak ve aktif yaşlanmalarını desteklemeye yönelik faaliyetler yapılmalıdır. Bu konuda yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları (STK) işbirliğinde hizmetler planlanabilir.
- Göçmen sağlığını korumaya ve geliştirmeye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri planlanabilir. Bu hizmetler evde bakım hizmetlerine entegre edilebilir. Böylece göçmenlerin sağlık durumları yakından takip edilerek sağlık durumlarının korunması ve sürdürülmesi sağlanabilir.
- Ulusötesi sağlık hizmetlerin kullanımı, ev sahibi ülkenin sağlık sistemi planlamasını, uygulamasını ve bütçesini etkilemektedir. Sağlık hizmetlerinin kullanımı ve sosyal güvenlik sistemi açısından Türkiye ve Danimarka arasında ikili anlaşmaların yapılması gerekmektedir.
- Göçmenlerin öncelikli sorunları ekonomik ve sağlıkla ilişkili görünse de dil ve eğitim sorunları, ayrımcılık ve kültürel sorunlara da öncelik verilmelidir. Örneğin; dil eğitimleri, kamusal

alanlarda tercüman desteği, kültürel rehberlik hizmetleri, ayrımcılıkla mücadele eğitimleri düzenlenmelidir. Bu konularda STK'lardan destek alınabilir.

Kaynakça

- Blaakilde, A. L., Jervelund, S. S., Yazici, S., Petersen, S. G. ve Krasnik, A. (2020). Use of Cross-Border Healthcare Services by Elderly Turkish Migrants in Denmark. *Nordic Journal of Migration Research*, 10(3), 56-72.
- Caner, A. ve Pedersen, P. J. (2019). Does poverty among immigrants adapt to country of residence? Turks in Germany and Denmark. *International Migration*, 57(1), 264-280.
- Crul, M. ve Vermeulen, H. (2003). The second generation in Europe. *International migration review*, 37(4), 965-986.
- Erzan, R., ve Kirisci, K. (2013). Introduction. In R. Erzan ve K. Kirisci (Ed.) *Turkish immigrants in the European Union: determinants of immigration and integration*.(pp. 1-11). Routledge.
- Gustafsson, B., Jakobsen, V., Mac Innes, H., Pedersen, P. J., & Österberg, T. (2022). Older immigrants–new poverty risk in Scandinavian welfare states?. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(19), 4648-4669.
- Hoogendijk, E. O., Muntinga, M. E., de Breij, S., Huisman, M., & Klokgieters, S. S. (2022). Inequalities in frailty among older Turkish and Moroccan immigrants and native Dutch: Data from the Longitudinal Aging Study Amsterdam. *Journal of immigrant and minority health*, 1-9.
- Jakobsen, V. ve Pedersen, P. J. (2016). Poverty risk among older immigrants in a Scandinavian welfare state. *European Journal of Social Security*, 19(3), 242-262.
- Jervelund, S. S., Malik, S., Ahlmark, N., Villadsen, S. F., Nielsen, A. ve Vitus, K. (2017). Morbidity, self-perceived health and mortality among non-western immigrants and their descendants in Denmark in a life phase perspective. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 19, 448-476.
- Karaçam, Z. (2013). Sistemik derleme metodolojisi: Sistemik derleme hazırlamak için bir rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 26-33.
- Karakaya, C. (2020). Avrupa'ya İşçi Göçünde Uyum ve Uyum Sürecinin Kuşaklararası Değerlendirilmesi. *Toplumsal Politika Dergisi*, 1(2), 116-133.

- Kaya, İ. (2008). Avrupalı Türkler: Misafir İşçilikten Avrupa Vatandaşlığına. *Doğu Coğrafya Dergisi*, (19), 149-166.
- Koçak, O. ve Gündüz, R. D. (2016). Avrupa Birliği göç politikaları ve göçmenlerin sosyal olarak içermelerine etkisi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 66-91.
- Korkmaz Yaylagül, N. (2019). Göç ve Yaşlılık. In V. Kalinkara (Ed.), *Yaşlılık Yeni Yüzyılın Gerçeği* (pp. 217-234). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Korkmaz Yaylagül, N. (2023). Yaşlılıkta Güncel Sorunlar: Yaş Ayrımcılığı ve Sosyal Dışlanma. In M. Pekesen (Ed.), *Yaşlı Bakım Hizmet Modelleri ve Sosyal Politika Yaklaşımları*. (pp. 79-96). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Korkmaz Yaylagül, N. ve Yazıcı, S. (2018). The perceptions of elderly Turkish immigrants of the health care systems in their home and host countries: A field study focused on Denmark, Britain and Germany. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(2), 34-50.
- Korkmaz Yaylagül, N., Barlın, H. ve Kırışik, H. (2021). Yaşlılıkta Sosyal Dışlanma Araştırmaları: Bir İçerik Analizi. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, (17), 197-213.
- Kristiansen, M., Razum, O., Tezcan-Güntekin, H. ve Krasnik, A. (2016). Aging and health among migrants in a European perspective. *Public Health Reviews*, 37, 1-14.
- Manco, U. (2007). Turks in Europe: From a garbled image to the complexity of migrant social reality. In N. Kuran Burçoğlu (Ed.), *The Image of Turk in Europe from the Declaration of the Republic* (pp. 21-35). The Isis Press.
- Martin S. S. (2009). Healthcare-seeking behaviours of older Iranian immigrants: health perceptions and definitions. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 6(1), 58-78.
- Nielsen, S. S., Yazıcı, S., Petersen, S. G., Blaakilde, A. L. ve Krasnik, A. (2012). Use of cross-border healthcare services among ethnic Danes, Turkish immigrants and Turkish descendants in Denmark: a combined survey and registry study. *BMC Health Services Research*, 12, 1-10.
- Özcan Y. (2012). Danimarka'nın Yabancılar Politikası ve Türklere Olan Etkileri. (Uzmanlık Tezi). T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Ankara.
- Palaz, F. (2021). Sosyal Politikalarda Yaşlı Ve Yaşlanan Göçmenleri Yeniden Tartışmak: Avrupa Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(53), 795-826.

Perşembe, E. (2017). Avrupa Birliği Ülkelerinde Türk Varlığının Geleceđi. *I. Uluslararası Türklerin Dünyası Sempozyumu (I. International World of Turks Symposium of Social Sciences)* içinde (121 ss.). Antalya.

Phillipson, C. ve Ahmed, N. (2006). Transnational communities, migration and changing identities in later life: A new research agenda. Daatland O. S. & Biggs S. (Eds). *Ageing and Diversity: Multiple pathways and cultural migrations*, Bristol: Policy Press, 157-172.

Statistics Denmark. (2024, 17 Ekim) Erişim adresi: <https://www.dst.dk/en/Statistik/emner/borgere/befolkning/indvandre-og-efterkommere>

Swane, C. E. ve Tireli, Ü. (2011). Tyrkiske ældres bestræbelser på at føle sig hjemme [Elderly Turkish peoples' efforts to feel at home]. *Social Kritik*, 23(127): 29–43.

TÜİK Türkiye İstatistik Kurumu, İstatistiklerle yaşlılar, 2021. Ankara 2022.

van der Gref, S., & Droogleever Fortuijn, J. (2017). Multiple disadvantage of older migrants and native Dutch older adults in deprived neighbourhoods in Amsterdam, the Netherlands: A life course perspective. *GeoJournal*, 82, 415-432.

Warnes, T. (2010). Migration and age. In *The Sage handbook of social gerontology*, 389-404.

Xu, L., Li, J., Mao, W., & Chi, I. (2023). Exploration of social exclusion among older Chinese immigrants in the USA. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(3), 2539.

Yazgan P. Danimarka'daki Türkiye Kökenli Göçmenlerin Aidiyet ve Kimlikleri. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010, Sakarya.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Toplumsal Politika Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Ayrıca yazarlar bu çalışma kapsamında etik kurul iznine gerek olmadığını beyan eder.